

S RESPEKTEM k přírodě a tradicím

Text: Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO | Foto: Switzerland Tourism

KDYKOLIV SE OCITNU VE ŠVÝCARSKU, OBDIVUJI CHOVÁNÍ MÍSTNÍCH K PŘÍRODĚ, JEJICH PŘÍKLADNOU SNAHU CHRÁNIT ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ I HRDOST K TRADICÍM. ŽASNU, S JAKOU GENIALITOU ŠVÝCARŠTÍ INŽENÝŘI VYPROJEKTOVALI V NEPŘÍSTUPNÉM TERÉNU SILNICE A ŽELEZNIČNÍ TRATĚ, ANIŽ BY NÁROČNÉ TECHNICKÉ VÝTVORY NARUŠILY MAJESTÁTNOST POHÁDKOVÉ KRAJINY, I TO, JAK LIDSKÁ SÍDLA HARMONICKY SPLÝVAJÍ S KRAJINOU. A ZÁVÍDÍM PODPORU VLÁDY, VEŘEJNÉ SPRÁVY I AKTIVITY OBČANSKÝCH INICIATIV.

Při cestě do Švýcarského národního parku jsem se loni v létě zastavila v Davosu. Ani ne tak kvůli vyhlášenému mondénnímu centru, jako spíše ze zvědavosti, jak vypadá příroda v okolí turisticky velmi exponované oblasti. Ubytovala jsem se v romantické vesničce Klosters, deset kilometrů od Davosu, s necelými 4 000 obyvateli; v zimě sem jezdí dokonce i princ Charles a oba princové, William i Harry, se zde naučili lyžovat. Žlutým poštovním autobusem jsem se pohodlně dostala do ledovcového údolí Sertig, z něhož vycházejí značené stezky do okolních hor. Ticho, klid, stylová dřevěná stavení, louky

a pastviny, z nichž se ozývaly jen zvonce pasoucího dobytka. Příjemná hospůdka na konci údolí s vynikající bylinkovou polévkou a růstí se sláninou a vejci, ukáznění turisté mizí v horách, mě nadchnuli.

I další výlet lanovkou na Weissfluhjoch do nadmořské výšky 2 817 metrů mě uspokojil. Dech beroucí výhledy, upravené stezky pro vysokohorskou turistiku i pro horská kola, rozbíhající se na všechny strany, v zimě plno sjezdovek. „Zásahy do přírody jsou vedeny snahou zachovat původní krajinu co nejméně narušenou pro další generace,“ doplňuje moje nadšení moje průvodkyně Aurelia Schmid z Davoské turistické centrály.

BIOSFÉRICKÉ REZERVACE UNESCO

Jednou z forem, jak zachovat původní přírodní celky, jsou biosférické rezervace, velkoplošná chráněná území vyhlášená organizací UNESCO v rámci mezinárodního programu Člověk a biosféra (Man and Biosphere, MAB). Představují reprezentativní ukázkou kulturní a přírodní krajiny, ve které důležitou roli sehrává člověk se svými aktivitami. Jejich cílem je chránit na daném území biologickou a kulturní rozmanitost včetně přírodního dědictví a být příkladem trvale udržitelného hospodaření v krajině. Zároveň vědcům umožňují intenzivní ekologický výzkum, monitoring krajiny a podporují vzdělávání i ekologickou výchovu mládeže i obyvatel.

První biosférickou rezervaci ve světě zapsalo UNESCO v roce 1974, od té doby jich přibýlo více než šest stovek v téměř 120 zemích. Ve Švýcarsku vznikla první na ochranu mokřadů v Entlebuchu mezi Bernem a Lucernem roku

Locarnský národní park by mohl vzniknout v odlehlých údolích Centovalli a Onsernone

2001. Zároveň drží světové prvenství ustavení rezervace demokratickým způsobem na základě referenda.

VZÁCNÉ MOKŘADY ENTLEBUCHU

Biosférická rezervace Entlebuch zaujímá rozlohu 39 659 ha v údolí řeky Malá Emme (Kleine Emme), jedná se o přísně chráněnou centrální část předalpských mokřadů se vzácnou faunou a florou o rozloze 3 301 ha. Od Sandra Widmera, zaměstnance rezervace, se dozvídám, jak v praxi probíhá spolupráce všech sedmi vesnic se 17 000 obyvateli zapojených do projektu, jak za podpory státu a kantonální vlády funguje rezervace a její výzkumná pracoviště botaniků, zoologů, ge-

ologů a speleologů, jak se vhodně doplňuje ochrana přírody s tradicemi a turistickým ruchem. Místní si na tradice potrpí, stále je dodržují, rádi se oblékají do krojů, sdružují do spolků, například jen sborů na jódlování tu mají přes dvacítku. Lidé z měst této oblasti přezdvíhají švýcarský divoký západ a s oblibou jej navštěvují (80 procent turistů tvoří právě Švýcaři). Entlebuch si oblíbily především rodiny s dětmi, vyhledávají například areál Mooraculum s naučnými chodníky pro zvědavé a zvědavé, děti mají k dispozici poníky, nechybí dětská hřiště, v provozu je gondola. Díky turistickému ruchu přibývá v oblasti pracovních příležitostí, kterých je jinak poskrovnu.

Ve Švýcarsku je pouze jeden národní park, ten leží v kantonu Graubünden

Pan Widmer mě bere lanovkou na nedaleký Rothorn, odkud se nám naskýtá překrásný výhled do kraje, jemuž vévodí trojice majestátních hor Jungfrau, Eiger a Mönch, hluboko pod námi se leskne Brienzerské jezero, samotný Lucern s horou Pilatus jen tušíme v mracích. Pěší túra dolů je další ukázkou neporušené přírody bisférické rezervace, která je od roku 2008 ve Švýcarsku vedena také jako Regionální krajinářská rezervace národního významu.

VÍTEJTE V MÜSTAIRU

Druhá švýcarská biosférická rezervace (Biosfera Val Müstair) se nachází na východě kantonu Graubünden, v odlehklém málo osídleném

údolí Müstair poblíž italských a rakouských hranic. Na rozloze kolem 200 km², v přímé návaznosti na Švýcarský národní park, žije asi 1 600 obyvatel, hlavně farmářů. Jako správní hospodáři přírodu chrání a svůj postoj vyjadřují vztahem k rezervaci, jejíž přísná kritéria respektují. Pro svoji potřebu, pro své hosty, i na export vyrábějí bioprodukty: domácí chléb, biosýry, biojogurty, léčivé čaje z místních bylin, které sbírají na horských loukách kolem Stelvia.

Statky, hospodářské usedlosti i typické malované graubündenské domy utopené v létě v záplavě květin se mění často na pensiony s pokoji provoněnými dřevem, ve vlastních restauracích servírují tradiční domácí jídla.

TICHO, KLID, STYLOVÁ DŘEVĚNÁ STAVENÍ, LOUKY A PASTVINY, Z NICHŽ SE OZÝVALY JEN ZVONCE PASOUČÍHO DOBY TKA – TO JE LEDOVCOVÉ ÚDOLÍ SERTIG NEDALEKO DAVOSU.

TIP NA JEDINEČNÝ VÝLET DO ÚDOLÍ MÜSTAIR

Unikátní úzkokolejná trať Rhétské dráhy zahájila provoz v roce 1889 v Graubündenu na krátkém úseku mezi Landquartem a Klosters, dnes její trať měří 384 km a část tratě vyhlídkového Bernina Expressu patří ke světovému dědictví UNESCO. Od ledovců poblíž vrcholové stanice Ospizio Bernina (2 253 m) se během pouhé hodiny ocitnete mezi palmy v Itálii. Uvidíte tři nejatraktivnější místa na trati Bernina Expressu, které trať přivedly mezi světovou elitu – kruhový viadukt Brusio, viadukt Landwasser a točité tunely mezi Bergünem a Predou. Doporučuji jízdu Rhétskou dráhou z Landquartu přes tunel Vereina nebo z Churu přes Samedan a dál přes Val Poschiavo do italského Tirana. Z Tirana se vraťte zpět do švýcarského údolí Müstair pravidelnou linkou švýcarského poštovního autobusu Stelvio Line. Jezdí teprve od roku 2014 a pouze v letních měsících přes průsmyk Stelvio (Stilfserjoch/ Passo della Stelvio) a Umbrail.

Silnice plná serpentin do nadmořské výšky 2 758 m, druhá nejvyšší asfaltová v Evropě, představuje další velkolepé technické dílo v Alpách. Její zdolávání bývá pravidelně zařazeno do cyklistického programu Giro d'Italia.

Stelvio line vám přichystá nezapomenutelné zážitky, dech beroucí výhledy, ale i připomenutí první světové války. (Jízdní řády a podrobnosti na: www.rhb.ch a www.postauto.ch)

Místní jsou vyhlášení pohostinností, už samotný pozdrav „Allegra“ v rétorománštině, místním jazyce, vyjadřuje radost ze setkání. Hostům dovolují, aby se podíleli na chodu farem, pokud chtějí, což vítají zvláště městské rodiny s dětmi. V půvabné vesničce Sta Maria zrekonstruovali malou tkalcovskou manufakturu a již řadu let zásobují domácnosti praktickými textiliemi. Uvedli do provozu také několik opravených vodních mlýnů, i ty si mohou návštěvníci prohlédnout stejně jako zmíněnou manufakturu.

Biosférická rezervace Entlebuch má vzácnou faunu a floru

Milovníci přírody si užijí dosyta krásu krajiny díky značeným stezkám, v provozu je 300 km tras pro pěší turistiku a 450 km pro cyklisty. Největším lákadlem údolí zůstává benediktinský klášter St. Johann z karolínské doby se vzácnými freskami, od roku 1983 součást světového dědictví UNESCO.

SVĚT SÁM PRO SEBE

Švýcarský národní park na rozloze 170 km², k němuž biosférická rezervace Müstair přiléhá, je nejprůběžněji chráněnou krajinou v celé zemi. Svět skalnatých vápencových hor v nadmořské výšce mezi 1 400–3 173 m, alpské louky a lesy s množstvím druhů vzácného ptactva a zvěře, již vévodí kozoroh, je ponechán sám sobě. Je nejstarší v Alpách, nedávno oslavil sté výročí, byl založen 1. srpna 1914 a Švýcaři jej řadí do prestižní kategorie Champions League. V moderním centru v Zernes lze před vstupem do parku získat potřebné informace, brožury, mapy v měřítku 1:50 000, shlédnout naučné filmy, prohlédnout si výstavu o parku, nebo objednat profesionální průvodce.

Doba mezi červnem až zářím je k návštěvě nejlepší, v zimě je park uzavřen; k dispozici je jednadacet upravených stezek o celkové délce 80 km, nástupní místa dobře zpřístupňuje poštovní autobus. V parku platí striktní zákaz opuštění značených stezek, odhazování

odpadků, je zakázáno provozování jakýchkoliv sportů včetně koupání v jezerech, nesmí se trhat květiny, zabíjet zvěř, kácet stromy. Příroda je ponechána svému přirozenému vývoji, sama se vyrovnává s lavinami, popadanými stromy, člověk do ničeho nezasahuje. Jen díky rozumnému přístupu zůstává panenská příroda se vzácnou faunou a florou zachována i přesto, že park ročně navštíví asi 150 000 lidí.

CO CHYSTAJÍ V TICINU

V zemi existuje řada iniciativ, které usilují o vytvoření nových chráněných území, biosférických rezervací nebo dalšího národního parku. O jedné takové nás při novinářské cestě informovala Samantha Burgoinová, ředitelka projektu Locarnského národního parku.

Iniciativa se snaží o ustavení parku v odlehlých údolích Centovalli a Onsernone s rozlohou asi 221 km², v kraji plném extrémů, kde jsou vesničky doslova ukryty mezi strmými skálami, poblíž hlubokých kaňonů, dravých říček v lůně nepřístupných lesů. Ještě ve středověku byl dost hustě osídlen, muži však museli stále častěji hledat obživu pro rodiny v cizině a kraj se do počátku 20. století téměř vyliadnil. Ve třinácti obcích, kterých se budoucí park týká, žije dnes trvale jen 19 000 lidí. Pár desítek unikátních historických usedlostí je součástí švýcarského dědictví (Swiss Heritage Sites).

Iniciativa, u jejíhož zrodu v roce 2000 stála švýcarská ochranná organizace PRO NATURA a která jí věnovala do začátku milion švýcarských franků, dbá, aby park získal podporu místních a vznikl demokratickou cestou, to znamená, aby obyvatelé souhlasili v referendu s přísnými podmínkami jeho existence. Všichni zainteresovaní si uvědomují, že park v této části Ticina zároveň podpoří turistický ruch, místní získají větší šanci najít zaměstnání a nebudou muset dojíždět do vzdáleného Locarna jako nyní. Iniciativa proto také podporuje dodržování tradic, například výrobu oblíbených slaměných klobouků ze stébel ječmene nebo výrobu různých domácích potravinových produktů - od marmelád až po masné výrobky či nápoje. Velké úspěchy zaznamenává již řadu let výroba kukuřičné mouky (farina bona), z níž místní hospodyně dokáží připravit vše včetně zmrzliny nebo piva, v provozu je několik opravených mlýnů.

Malebnost kraje je bezkonkurenční – ve vesničce Linescio s políčky na kamenných terasách máte pocit, že jste se ocitli na Machu Picchu, v obci Bosco Gurin (1 503 m n.m.) se 70 obyvatel vás zaskočí, že někteří z nich ještě hovoří lidovou mluvou „Ggurijnartich“. Stáří zachovaných původních kamenných domů s břidlicovými střechami vás přenesse zpět až do 14. století. Vytvoření nového parku představuje běh na dlouhou trať, v současné době už je Locarnský národní park kandidátem, oficiálně schváleným parlamentem a úspěšné dokončení legislativního procesu se očekává v roce 2017. 🇨🇭

POZVÁNÍ NA VÝSTAVU UNESCO

Kolekce fotografií švýcarského dědictví je součástí 14. ročníku putovní výstavy Poznej světové dědictví UNESCO, která seznamuje s unikátními kulturními a přírodními skvosty. Výstava se otevře veřejnosti počátkem dubna 2016 v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem, v květnu ji uvidí návštěvníci ve výstavních prostorách třeboňského divadla a také na radnici v Telči, v červnu v paláci Langhans v Centru FotoŠkoda v Praze, v červenci a srpnu v klášteře Plasy. Vstup i informační brožury zdarma. Výstavu připravila MEDIA IN pod vedením RNDr. Mileny Blažkové k 70. výročí vzniku UNESCO, záštitu převzala Česká komise pro UNESCO. Jste srdečně zváni.

Více na www.unesco-mediain.cz

UŽITEČNÉ KONTAKTY:

- www.MojeSvycarsko.com
- www.unesco-mediain.cz
- www.nationalpark.ch
- www.biosphaere.ch
- www.biosfera.ch
- www.val-muestair.ch
- www.u-d-s.ch
- www.parconazionale.ch